

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Раҳимзода Фирӯза Маҳмад дар мавзӯи “Манфиати оилавӣ дар муносибатҳои ҳуқуқии молумулкии ҳамсарон”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03. – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод гардидааст (Душанбе, 2025. – 37 саҳ.).

Автореферати диссертатсияи Раҳимзода Фирӯза Маҳмад, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 (ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ) пешниҳод шудааст, ба таҳқиқи манфиати оилавӣ дар муносибатҳои ҳуқуқии молумулкии ҳамсарон бахшида шудааст. Ин кор як таҳқиқоти муҳим, аз ҷиҳати илмӣ арзишманд ва аввалин таҳқиқоти ҳамаҷониба дар ин мавзӯ дар доираи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Дар автореферат ҳадаф, вазифаҳо, объект, мавзӯ ва методологияи таҳқиқот ба таври возеҳ муайян карда шуда, инчунин роҳҳои ҳалли наоварона пешниҳод гардидаанд, ки сазовори баҳои баланд мебошанд.

Интиҳоби мавзӯи диссертатсия аз зарурати такмили танзими ҳуқуқии муносибатҳои оилавӣ дар шароити рушди иқтисоди бозорӣ ва фазои рақамӣ сарчашма мегирад. Оила ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ дар ҷомеа нақши калидӣ дорад ва муносибатҳои молумулкии ҳамсарон яке аз соҳаҳои мураккаб ва бисёрҷанбаи ҳуқуқи оилавӣ ба шумор меравад. Муаллиф таъкид мекунад, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар он зиёда аз 1,5 миллион хонавода зиндагӣ мекунанд, масъалаҳои ҳифзи манфиатҳои оилавӣ дар муносибатҳои

молумулкӣ аҳамияти хос доранд. Ин бо истинод ба Конститутсияи ҚТ (моддаи 33), Консепсияи рушди оила (2015) ва суҳанрониҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон тасдиқ мегардад, ки дастгирии давлатии ниҳоди оиларо нишон медиҳад.

Навгониҳои илмӣ кор дар таҳияи консепсияи таъмини ҳуқуқи манфиатҳои оилавӣ, ки ҳам манфиатҳои умумии оила ва ҳам манфиатҳои аъзои алоҳидаи онро ба назар мегирад, зоҳир мегардад. Барои аввалин бор дар илми ҳуқуқшиносии тоҷик таҳлили ҳамаҷонибаи манфиати оилавӣ ҳамчун субъекти муносибатҳои молумулкӣ анҷом дода шудааст, сарфи назар аз он ки он ҳамчун субъекти мустақили ҳуқуқ эътироф нашудааст. Диссертант тағйироти мушаххас ба Кодекси оилаи ҚТ-ро пешниҳод кардааст, аз ҷумла ворид кардани таърифи мафҳуми «оила», мушаххастар намудани речаи ҳуқуқи молумулкии ҳамсарон ва уҳдадориҳои қарзӣ, инчунин танзими объектҳои нави ҳуқуқи маданӣ, ба монанди дороиҳои рақамӣ. Ин пешниҳодҳо наоваронаанд, зеро мушкилоти муосир, аз қабили рақамисозӣ ва ҷаҳонишавиро ба инобат мегиранд.

Автореферат ба таври возеҳ сохторбандӣ шуда, аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати нашрияҳо ва адабиёт иборат аст. Дар боби аввал асосҳои назариявии манфиати оилавӣ ва мақоми ҳуқуқи оила ҳамчун ниҳод баррасӣ мешаванд. Боби дуюм ба таҳлили речаи ҳуқуқи молумулкии ҳамсарон, аз ҷумла масъалаҳои моликияти якҷоя ва алоҳида бахшида шудааст. Боби сеюм ба муносибатҳои уҳдадорӣ, аз ҷумла уҳдадориҳои қарзӣ ва ҳуқуқҳои кредиторӣ ҳамсарон тамаркуз мекунад.

Диққати хос ба таҳлили камбудиҳои қонунгузорӣ, ба монанди набудани танзими возеҳи дороиҳои рақамӣ ва қарзҳо ҳамчун

объектҳои мустақили тақсимои молу мулк дода шудааст. Муаллиф пешниҳод мекунад, ки ба моддаҳои 34 ва 39-и Кодекси оилаи ҚТ тағйирот ворид карда шавад, то нофаҳмиҳои ҳуқуқиро бартараф намуда, самаранокии ҳифзи манфиатҳои оилавӣ баланд бардошта шавад. Масалан, пешниҳоди иваз кардани истилоҳи «моликияти умумии якҷояи ҳамсарон» ба «молу мулки ҳамсарон» равиши васеътарро ба фаҳмиши ҳуқуқҳои молумулкӣ инъикос мекунад, ки на танҳо моликияти якҷоя, балки шаклҳои дигари моликиятро низ дар бар мегирад.

Заминаи методологии таҳқиқот усулҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, расмӣ-ҳуқуқӣ ва эмпирикиро дар бар мегирад. Диссертант ба заминаи васеи меъёрӣ, аз ҷумла Конститутсияи ҚТ, Кодексҳои оила ва маданӣ, инчунин санадҳои байналмилалӣ такя мекунад. Заминаи эмпирикӣ бо маводҳои амалияи судӣ, маълумоти оморӣ ва натиҷаҳои таҳлили татбиқи ҳуқуқ муаррифӣ шудааст, ки ба кор аҳамияти амалӣ медиҳад.

Истифодаи асарҳои олимони тоҷик (М.А. Маҳмудзода, Н.М. Имомова, С.Н. Тағоева) ва рус (О.Ю. Илина, Е.И. Гладковская) махсусан арзишманд аст, ки равиши муқоисавиро дар таҳлил нишон медиҳад. Бо вучуди ин, автореферат метавонист бо таҳлили амиқтари таҷрибаи хориҷӣ дар танзими дороиҳои рақамӣ дар ҳуқуқи оилавӣ, масалан, дар кишварҳои Иттиҳоди Аврупо ё ИМА, такмил дода шавад, ки ин аҳамияти байналмилалӣ онро афзоиш меод.

Арзиши амалӣ дар пешниҳодҳои такмили қонунгузорӣ ифода меёбад. Пешниҳодҳои асосӣ иборатанд аз:

- муайян кардани мафҳуми «оила» дар Кодекси оила ҳамчун «иттифоқи озод, ихтиёрӣ ва баробарҳуқуқи мард ва зан», ки нофаҳмии ҳуқуқиро дар бораи таркиби оила бартараф мекунад.

- мушаххастар намудани речаи ҳуқуқии молумулкии ҳамсарон, аз ҷумла эътирофи қарзҳо ва ҳиссагузориҳо дар сармояи оинномавӣ ҳамчун объектҳои моликияти якҷоя.

- танзими дороиҳои рақамӣ, ки дар шароити афзоиши аҳамияти иқтисодии онҳо махсусан муҳим аст.

- ворид кардани шакли нотариалии розигии ҳамсари ғайримуассис ҳангоми истифода аз ҳиссагузориҳо дар ташкилотҳои тиҷоратӣ, ки ҳифзи ҳуқуқҳои молумулкиро баланд мебардорад.

Ин тавсияҳо барои истифода дар фаъолияти қонунгузорӣ ва амалияи судӣ бартарӣ доранд, ки ба таҳкими ҳифзи ҳуқуқии манфиатҳои оилавӣ ва адолати иҷтимоӣ мусоидат мекунанд.

Сарфи назар аз сатҳи баланди таҳқиқот, ба андешаи мо чанд ҷанбаеро метавон қайд кард, ки метавонистанд корро мустаҳкамтар намоянд. Аввалан, дар автореферат таъсири анъанаҳои фарҳангии Тоҷикистон ба ташаккули манфиатҳои оилавӣ ба таври кофӣ ошкор карда нашудааст, ки барои фаҳмиши контекстуалии масъала муҳим аст. Дуюм, таҳлили амалияи судӣ метавонист муфассалтар бошад, бо мисолҳои мушаххаси парвандаҳое, ки камбудии ошкоршударо нишон медиҳанд.

Диссертатсияи Раҳимзода Фирӯза Маҳмад як кори илмӣ пурмазмун ба ҳисоб меравад. Пешниҳодҳои муаллиф барои рушди қонунгузории оилавӣ нигаронида шудаанд. Диссертатсия ба талаботи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ихтисоси 12.00.03. – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мувофиқ буда, муаллифи он Раҳимзода Фирӯза Маҳмад барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ сазовор мебошад.

Тақриздиханда:

Вазири меҳнат, муҳоҷирати ва шуғли
аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзоди

илмҳои ҳуқуқшиносӣ

Холмаҳмадзода Солеҳа